

matie uit twee filmfragmenten moeten combineren. We zullen die gt-opdracht en de daarbij behorende videofragmenten presenteren en toelichten.

Bij het toetsonderdeel ‘spellen’ zullen we toelichten hoe we ons gebaseerd hebben op de referentieniveaus in het Referentiekader Taal en Rekenen en op welke manier we overlap en verschil aangebracht hebben voor de verschillende toetsen van bb, kb en gt. Voor het toetsonderdeel ‘formuleren’ konden we niet terugvallen op het Referentiekader Taal en Rekenen, omdat formuleren daarin niet aan bod komt. Bij de ontwikkeling van dit toetsonderdeel hebben we gekozen voor de indeling van categorieën van taalfouten van Jannemieke van de Gein (2012). Ook hierbij hebben we gezocht naar overlap en verschil in de toetsen voor bb, kb en gt. We laten met een overzicht zien hoe we die overlap en de verschillen hebben gerealiseerd en we tonen voorbeelden van de toetsen ‘spellen’ en ‘formuleren’ die we hebben voorgelegd aan de leerlingen.

Tot slot gaan we in op de stand van zaken met betrekking tot een eventuele tweede ce-zitting voor schrijfvaardigheid.

Referenties

Gein, J. van de (2012). “Taal op Klompen. Uitkomsten van een onderzoek naar taalfouten aan het einde van het voortgezet onderwijs”. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 13 (4), p. 22-30.

Ronde 6

Eveline van Baalen (a) & Gerdineke van Silfhout (b)

(a) Bureau ICE, Culemborg

(b) SLO

Contact: evbaalen@bureau-ice.nl

gerdinekesilfhout@gmail.com

Hoe maakt u een goede taaltoets?

1. Inleiding

Een goede toets is een middel waarmee leerlingen kunnen laten zien over welke vaardigheden ze beschikken. Ze kunnen ermee aantonen waar hun zwakke plekken liggen, maar ook laten zien wat hun sterke punten zijn. Voor een docent kan het een hele uit-

daging zijn om zo'n goede toets te maken of om te beoordelen of hij een goede (methode)toets gebruikt.

Een goede toetsvraag meet wat u wilt meten. Met andere woorden: de toetsvraag stelt een leerling in de gelegenheid om zijn vaardigheden op een specifiek gebied te laten zien. In de toetswereld noemen we een dergelijke toetsvraag 'valide'.

2. Valide toetsvragen

Een toetsvraag heeft als doel een bepaalde vaardigheid te meten. Een leerling die een vaardigheid niet beheerst, moet geen algemene kennis of andere vaardigheden kunnen gebruiken om de toetsvraag te beantwoorden. Wanneer u bijvoorbeeld het leesbegrip van een leerling wilt toetsen, kunt u het beste vragen stellen die de leerling alleen kan beantwoorden door de tekst te lezen. Stelt u zich een leestekst voor over straatavval in Lelystad met de volgende tekstbegripvraag:

1. Wat vindt de burgemeester van Lelystad van het idee van mevrouw Bel?

De leerling moet in de tekst duiken om te achterhalen wie de burgemeester en mevrouw Bel zijn, wat het idee van mevrouw Bel is en hoe de burgemeester denkt over dat idee. De leerling zal de tekst, of in elk geval een deel van de tekst, hiervoor nauwkeurig moeten lezen. Zo wordt het belangrijkste doel van de toetsvraag, namelijk het meten van leesbegrip, behaald.

Met nadenken over wat de toets dient te meten, is de eerste stap gezet. Om toetsvragen te maken die meten wat u wilt weten, is het daarnaast belangrijk om functionele vragen te stellen, die passen bij hoe de leerling de vaardigheid in het dagelijkse leven gebruikt.

3. Functionele toetsvragen

Wanneer een docent een bepaalde vaardigheid wil toetsen, is het goed dat hij erover nadenkt wat de leerling in het dagelijkse leven aan de betreffende vaardigheid heeft. Door hierover na te denken, ontstaan functionele toetsvragen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan 'werkwoordspelling'. Leerlingen hebben dat nodig wanneer ze verhalen, berichtjes of e-mails schrijven. Om erachter te komen of een leerling een spellingsregel beheerst, is het daarom het beste om de leerling de regel zelf te laten toepassen. Vergelijk de volgende toetsvragen, gesteld over de spellingsregel 1F, onderdeel lexicaal morfologische spelling: verkleinwoorden met uitgang *-je* na *-d* en *-t*.

2. In welke zin is het vetgedrukte woord fout gespeld?
 - a. Lea ging met haar broer naar het **strandje**.
 - b. Lea ging met haar broer naar het **strantje**.

3. In welke zin is het vetgedrukte woord goed gespeld?
 - a. Lea ging met haar broer naar het **strandje**.
 - b. Lea ging met haar broer naar het **strantje**.
 - c. Lea ging met haar broer naar het **strandtje**.

4. Luister naar de zin. Typ het woord op de lege plek. (digitale toets)
Lea ging met haar broer naar het _____.

5. Vul de verkleinvorm in van het woord tussen haakjes.
Lea ging met haar broer naar het _____ (strand).

De leerling moet in de voorbeelden 4 en 5 zelf de juiste spellingsregel toepassen, waardoor de docent inzicht krijgt in de vaardigheid van het kind voor deze specifieke spellingscategorie. En de leerling doet precies wat hij in het echt ook zou doen: het woord opschrijven.

De voorbeelden 2 en 3 lijken misschien hetzelfde te meten als de open vragen, maar er zijn belangrijke verschillen. Ten eerste is het herkennen van een woordbeeld (het geval in meerkeuzevragen) anders dan het zelf toepassen van een spellingsregel. Ten tweede speelt de gok-kans mee: in de eerste opgave is deze maar liefst 50 procent en in de tweede 33 procent. De kans dat een leerling die de regel niet kan toepassen het antwoord toch goed heeft, is dus erg groot.

4. Korte en bondige toetsvragen

Toetsen leveren veel leerlingen stress op. Het is daarom belangrijk dat leerlingen de gelegenheid krijgen om hun werkgeheugen en concentratie optimaal te benutten voor het beantwoorden van de vragen. Toetsvragen moeten daarom kort en bondig zijn en geen extra zoekwerk opleveren. Tegelijkertijd moeten ze wel alle informatie geven die een leerling nodig heeft om de vraag te beantwoorden. Bekijk onderstaand voorbeeld.

Zandkunstwerk

Zandsculpturen zijn kunstwerken die gemaakt zijn van zand. Kinderachtig? Echt niet! Je moet alleen veel groter denken dan een zandkasteel bouwen met emmertjes. Wij leggen uit hoe het werkt.

Bouwen met zand
Om zelf een zandsculptuur te bouwen heb je natuurlijk zand nodig. Maar niet al het zand is hier geschikt voor. Strandzand is bijvoorbeeld veel te glad. Soms helpt het om het nat te maken. Maar meestal werkt dat ook niet goed. De beste zandkorrels zijn hoekig van vorm. Die blijven goed op elkaar zitten.

Het vinden van dit zand is misschien wel de grootste opgave. Heb je een enorme hoeveelheid geschikt zand gevonden? Dan schep je het in een grote **mal** en stamp je het goed aan. Zo krijg je een groot blok. Haal de mal eraf. Je hebt nu de basis voor het kunstwerk.

Daarna hak je de grootste stukken overbodig zand weg. Is dit grove werk klaar? Dan kun je heel precies te werk gaan met spatels, kwasten en mesjes. Na uren zwoeven en zweeten, heb je dan ook wel wat: een heel stevig zandsculptuur. Het kan wel weken blijven staan!

Kijken, kijken, kijken
Geen zin om zelf je handen vuil te maken? Kijken kan ook. Deze zomer staan er zandsculpturen op verschillende plekken in Nederland.

Tentoonstelling	Waar	Wanneer
Strandwerken	Zandvoort	6 mei t/m 1 juli
Beelden aan zee	Garderen	25 mei t/m 16 juni
't Zandfeest	Scheveningen	2 juli t/m 3 augustus
Zandacademie	Amsterdam	12 juli t/m 31 augustus

naar: Zo?! Zit Dat - 'Zandkunstwerk', 2013, 9, Marloes Daamen

Stel: u wilt in de derde alinea het woord 'mal' bevragen. U kunt dan de vraag stellen: "Wat betekent het woord 'mal' in alinea 3?" Deze vraag houdt in dat de leerling zelf alinea's moet tellen, wat niet alleen extra cognitieve energie vraagt, maar een telfout kan in sommige gevallen ook nog eens leiden tot het verkeerde antwoord. En daarmee meet je vooral onderzoek- en telvaardigheid. Hoewel 'opzoeken' een vaardigheid is die in het Referentiekader bijvoorbeeld op 1F en 2F beheerst moeten worden, is dat niet wat deze vraag beoogt te meten. Een valide toetsvraag bij de vaardigheid 'opzoeken' zou kunnen zijn: informatie zoeken in een tabel, zoals in de afbeelding.

5. Functionele toetsvragen die aansluiten bij de belevingswereld

Soms lijkt de leerstof die een leerling krijgt aangeboden ver af te staan van de alledaagse realiteit van het kind. Het is voor kinderen dan ook niet altijd duidelijk waarom bepaalde kennis of vaardigheden voor hem of haar relevant zijn. Het kan daarom helpen de vaardigheid in een context te gieten die voor het kind herkenbaar is. Dat laat de toetsvraag aansluiten bij zijn of haar belevingswereld. Terug naar de vaardigheid 'Opzoeken 2F: de leerling kan systematisch informatie zoeken (op bijvoorbeeld het internet of de schoolbibliotheek) bijvoorbeeld op basis van trefwoorden'.

6. Je wilt weten waar flamingo's leven.
Waar kan je het beste zoeken?
- a. in een dierentuinfolder
 - b. in een encyclopedie
 - c. in een woordenboek

Deze vraag lijkt aantrekkelijk: de vraag is concreet en staat in een casus-vorm. Maar deze vraag is voor een leerling uit de 21ste eeuw niet voorstelbaar. Zij hebben vaak nog nooit een encyclopedie in handen gehad. Het onbedoelde gevolg is dat de vraag niet meet of de kinderen weten waar ze informatie kunnen opzoeken, maar of ze kennis hebben van bepaalde begrippen die voor hen niet meer relevant zijn. Een alternatief kan het volgende zijn: geef een aantal zoekresultaten van Google en laat de leerling de keuze maken welk resultaat het beste voldoet aan de ingevulde zoekterm. Valide, en passend bij de belevingswereld van de leerling!

6. Kortom

Een goede toetsvraag meet wat u wilt weten, is functioneel en bondig én sluit aan bij de belevingswereld van de leerling. Geen eenvoudige opgave! Maar, gezien de hoeveelheid toetsen in het voortgezet onderwijs ('methodetoetsen', 'schoolexamens', 'LVS-toetsen'...) én het gewicht ervan, hebben we de verantwoordelijkheid om deze zo goed mogelijk te maken. Neem daarom onderstaande adviezen mee bij het maken of beoordelen van uw eigen toetsen of uw methodetoetsen:

- Denk na over welke vaardigheid of kennis u wilt toetsen.
- Bepaal met welke vraagvorm u die vaardigheid of kennis het eerlijkst kunt meten.
- Zorg ervoor dat het kind de vraag alleen kan beantwoorden door de bevraagde vaardigheid te gebruiken.
- Zorg voor een functionele toetsvraag en laat de vorm van de vraag aansluiten bij hoe leerlingen de vaardigheid in het echte leven gebruiken.
- Formuleer de vraag zo kort en helder mogelijk. Geef alleen de informatie die leerlingen nodig hebben.